

РОЗДІЛ 4. ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Блажевська Є.В.

Міграція як виклик спільній безпековій політиці ЄС

У статті досліджується місце міграцій у контексті формування спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Використано методи івент- та контент-аналізу, котрі слугували засобами вивчення суспільно-політичних проблем, спричинених сучасним міграційним потоком, особливо біженцями у країні ЄС. Доведено, що керівні органи ЄС виробили адекватні механізми регулювання імміграційних напливів до Європи.

Ключові слова: міграція, біженці, безпека, політичний простір, безробіття, Середземне море.

Доказано, что руководящие органы ЕС выработали адекватные механизмы регулирования иммиграционных наплывов в Европу.

Ключевые слова: миграция, беженцы, безопасность, политическое пространство, безработица, Средиземное море.

This paper examines the place of migration in the context of the common foreign and security policy. The methods of event and content analysis, which are used as a means of studying the social and political challenges posed by contemporary migration flows, particularly refugees in EU countries. It is proved that the governing bodies of the EU have developed adequate mechanisms to regulate immigration flows to Europe.

Key words: migration, refugees, security, political space, unemployment, Mediterranean Sea.

УДК 327.5

Блажевська Є.В.,
аспірант кафедри міжнародних відносин
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

В статье исследуется место миграций в контексте формирования общей внешней политики и политики безопасности ЕС. Используются методы ивент- и контент-анализа, которые служили средствами изучения общественно-политических проблем, вызванных современным миграционным по-

Спектр проблем, пов'язаних з міграціями та зростанням ролі іммігрантських громад у суспільному житті, суттєво позначається на задекларованих в установчих договорах Європейського Союзу (далі – ЄС) планах формування спільного простру свободи, безпеки та правосуддя в межах ЄС (розділ V Договору про функціонування ЄС, статті 67–89) [3, с. 104–118].

Міграційна проблематика, досліджена у науковій літературі такими авторами як В. Гусаров, Ф. Таубе, А. Хайдер, Дж. Кассаріно та ін. є свідченням того, що ця проблема має вагоме значення для розуміння реальних політичних процесів у Європі.

Метою статті є визначення місця міграцій, а особливо категорії біженців як складової в контексті формування спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС.

Завданнями статті є:

- визначити основні проблеми, що спричиняють сучасні міграційні потоки в ЄС;
- окреслити механізми та засоби вирішення міграційних проблем спільною політикою ЄС.

У викладенні поточних завдань та оцінці стану проблеми Європейська Комісія перелічує декілька основних напрямів, починаючи із заходів у зовнішніх сферах виникнення міграційних потоків: спостереження і контроль зовнішніх кордонів; співробітництво ЄС з країнами походження і транзиту мігрантів («Глобальний підхід» до проблеми міграції); притулок (ЄС як «захищена зона»); солідарність і спільний розподіл фінансової відпові-

дальності між державами-членами ЄС і третіми країнами; гуманітарна допомога ЄС для біженців; міграція і «політика розвитку», або зовнішньої допомоги ЄС [12, с. 1–14].

Вважається, що під час застосування сфер цілеспрямованого втручання та правильної організації міграційних процесів «міграція може сприяти прогресу в досягненні цілей економічного розвитку, особливо в секторах, на які впливають демографічні та кадрові питання. Вона впливає не тільки на економічну, але й на соціальну та природоохоронну сфери» [12, с. 10]. Виходячи з географічних чинників, основні традиційні шляхи доступу нелегальних мігрантів до ЄС пролягають через Середземне море. Наприклад, в 2006 р. цим шляхом скористалося 32 тис. осіб. Проте в 2011 р. через Західну Африку до Іспанії потрапило менш як 5,5 тис. осіб [10, с. 312]. За спостереженням європейської агенції Фронтекс (Frontex) у Туреччині продовжували накопичуватися потенційні нелегальні мігранти, які очікували, що економічні труднощі невдовзі змусять уряд Греції послабити масштаби прикордонної операції [6].

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, у 2005 р. кількість мігрантів з Північної Африки до Італії становила 25 тис. осіб, в 2009 р. – 9,6 тис., однак 2011 р. сягнула 61 тис. осіб, насамперед, через заворушення в Тунісі та воєнний конфлікт у Лівії [5].

Показники доходів на душу населення в Ємені, Судані, Мавританії та Іраку визначають їх пере-

бування в групі найменш розвинених держав [2, с. 107]. Безробіття серед молоді в країнах Північної Африки та Близького Сходу становить бл. 25% [18, с. 3]. Нестабільність у регіоні пов'язана із загостренням ресурсних проблем, включаючи брак водних ресурсів. Дефіцит водних ресурсів загострює проблему забезпечення населення продовольством, імпорт якого в країнах Близького Сходу становить понад 50% від фактичного обсягу споживання [9, с. 58].

Для європейських політиків численні інциденти та скандали, пов'язані з проникненням нелегальних мігрантів, стали приводом для постановки питання у форматі гуманітарної катастрофи та пріоритетів прав людини. Непоодинокі випадки масової загибелі втікачів з Африки та Близького Сходу в Середземному морі ставали приводом для регулярних гучних політичних скандалів [5]. До певного часу проект «i-Мар», започаткований агенцією ЄС з управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав-членів Frontex і Міжнародним центром розвитку міграційної політики, лише відстежував міграційні потоки в Середземномор'ї та інших напрямках нелегальних міграцій, а також надавав рекомендації з приводу посилення поліцейського захисту. Проте масова загибель африканських мігрантів біля італійського острова Лампедуза на початку жовтня 2013 р. надала проблемі виняткового громадського резонансу і політичного розголошу. З'ясувалося, що лише за перші дев'ять місяців 2013 р. в Італію та на Мальту через море прибуло понад 32 тис. мігрантів. За приблизними підрахунками організації гуманітарного спрямування, за останні 20 років у Середземному морі загинуло понад 20 тис. осіб, які прагнули досягнути європейського узбережжя. Втім ця цифра вважається надто приблизною і скоріше може розглядатися як мінімальний показник. Прем'єр-міністр Мальти Дж. Мускат, уряд якої посилює на скромні бюджетні можливості офіційно відмовився від приймання біженців, з цього приводу заявив, що Середземне море перетворюється на «цвинтар для мігрантів» [6].

На думку європейських партій і політиків праворадикального та лівого спрямування, через інтервенції до країн Арабського світу лідери домінуючих політичних течій у країнах ЄС самі винні у створенні проблеми. Водночас представники громадських рухів, які виходять з абсолютного й беззаперечного визнання прав людини, звинувачують ЄС у створенні перешкод для отримання притулку вихідцями з країн третього світу, які прагнуть скористатися принципом установчих договорів ЄС, що проголошують Європу «територією захисту» [20].

Позиція профільних структур ООН у цьому питанні виявляє критичне ставлення до заходів ЄС з обмеження доступу біженців та шукачів притулку. Згідно з оцінкою представника Управління

Верховного комісара ООН у справах біженців А. Едвардса, «історія втечі на маленьких суднах через Середземне море до Європи стара як світ і пов'язана не тільки з міграцією як такою, але й з питаннями надання притулку» [6].

Згідно з офіційними правилами претенденти на отримання політичного притулку, які вже перебувають на території країн ЄС, вважаються легальними мігрантами, що мають право залишатися на території держави-члена ЄС протягом періоду, встановленого для розгляду заявки на отримання політичного притулку. Таким чином, іммігранти, які потрапили на територію країн ЄС, підлягають утриманню за кошти бюджетів «приймаючих» країн й не можуть бути депортовані на Батьківщину або до країни транзиту без встановлення вагомих причин, що надає їм перевагу у порівнянні з іншими категоріями нелегальних іммігрантів. Натомість стосовно нелегальних мігрантів, які потрапляють на територію ЄС за допомогою інших каналів, Європейська Комісія визнає та підтримує застосування політики повернення осіб. При цьому робиться формальне застереження, що депортація або реадмісія має відбуватися з дотриманням ясних, прозорих і справедливих для всіх правил. Такі ж заходи мають здійснюватися і під час забезпечення повернення осіб, які перевищили період перебування без візи на період до 3-х місяців або тих, хто не має наміру шукати захисту.

Інший бік проблеми стосується зв'язку між незаконною імміграцією та міжнародною кримінальною злочинністю. У багатьох випадках канали доступу нелегальних мігрантів до ЄС контролюються кримінальними синдикатами, які й організують перевезення мігрантів. В умовах фактичного занепаду центральної влади та правого безладу основним осередком організації морського маршруту постачання іммігрантів до країн ЄС стала Лівія, що вказує на прямий зв'язок між міграційними проблемами та зовнішньополітичними діями європейських країн, включаючи «непередбачені» наслідки втручання в конфлікт на території цієї країни. За даними Управлінням ООН з наркотиків та злочинності (ЮНОДК), лише на двох основних маршрутах незаконного ввезення мігрантів до ЄС і США статки міжнародних структур організованої злочинності становлять близько 7 млрд. дол. на рік, що вимагає більш рішучої протидії з боку міжнародного співтовариства [1].

Серед основних напрямів діяльності ЄС у сфері протидії масовому проникненню мігрантів на територію країн-членів провідне значення мають програми захисту території та використання програм зарубіжної допомоги.

Для реалізації першого напрямку в системі інституцій ЄС створено низку профільних агенцій, включаючи Фронтекс (Frontex) та Євронадзор (EUROSUR). До сфери відповідальності Фронтекс

входить координація співпраці між державами-членами з питань прикордонного контролю ЄС, включаючи проведення спільних прикордонних операцій, пілотні проекти та ведення централізованого обліку обладнання, яке держави-члени ЄС готові надати в розпорядження інших держав-членів ЄС. Бюджет Фронтекс на 2013 р. становив 85 млн. євро. Хоча відповідальність за контроль і спостереження на зовнішніх кордонах лежить на державах-членах, агенція має забезпечувати застосування існуючих і майбутніх заходів ЄС, що стосуються управління цими кордонами. Фронтекс вважається прообразом спільної прикордонної служби Союзу в разі, якщо в перспективі інтеграційне об'єднання розвиватиметься як федеративне утворення. За чинними нормативами, «зовнішні кордони» ЄС означають сухопутні і морські кордони, аеропорти та морські порти держав-членів, на які поширюються положення законодавства ЄС про перетин зовнішніх кордонів фізичними особами [15, с. 16].

За рішенням Європарламенту від 10 жовтня 2013 р. було започатковано постійно діючу програму Євронагляд (The European Border Surveillance System, EUROSUR) як специфічний орган у системі європейського прикордонного нагляду. Мета Євронагляду полягає в посиленні координації прикордонного нагляду з акцентом на запобігання серйозним злочинам, таким як контрабанда наркотиків та торгівля людьми [21].

Євронагляд зобов'язаний надавати державам ЄС повну картину того, що відбувається на морі шляхом використання безпілотників, авіації, військової розвідки, берегових сенсорів, засобів космічного спостереження та поліпшувати координацію між державами-членами й агенцією Фронтекс. Для реалізації цих цілей Євронагляд має виступати як єдина структура для обміну інформацією та міжвідомчого співробітництва між прикордонниками, поліцією, митницею, береговою охороною та морськими флотом. Передбачається, що структури силового блоку (поліцейські, митні, військові) співпрацюватимуть через так звані національні координаційні центри прикордонного контролю, які з 2013 р. створюються в усіх державах-членах ЄС та мають тісно взаємодіяти з Фронтекс та іншими агенціями ЄС – Європол, Супутниковим центром ЄС (EUSC, або EU SatCen), Європейською службою зовнішніх дій (EEAS), Європейською агенцією морської безпеки (EMSA), Європейською агенцією рибного контролю (EFCA), Європейською агенцією підтримки притулку (EASO), Морським аналітичним і операційним центром з наркотиків (MAOC-N), Центром по боротьбі з наркотиками в Середземномор'ї (CeCLAD-M) та міжнародними партнерськими організаціями [7; с. 8].

Загальний бюджет програм Євронагляду на 2014–2020 рр. становить 244 млн. євро. Ці витрати в рамках багаторічного бюджету ЄС перед-

бачається фінансувати за рахунок існуючих програм ЄС, однак у 2014 р. утримання Євронагляду фінансувалося з коштів бюджету Фронтекс [14]. Саме тому питання міграції та обмінів все більше пов'язуються з реалізацією спільної зовнішньої політики, що потребує комплексного планування [23, с. 3].

З метою реалізації цього підходу восени 2011 р. Європейська Комісія розпочала діалог з питань міграції, переміщення та безпеки з Тунісом і Марокко. У 2013 р. подібний діалог було ініційовано також з Йорданією. Керівні органи ЄС заохочують до діалогу й інші країни, створюючи для цього відповідні умови та використовуючи різні стимули. Вважається, що діалоги з міграційної проблематики можуть бути частиною взаємодії з широкого спектру потенційної співпраці та передбачати врегулювання питань нелегальної міграції, торгівлі людьми, розробки легальних альтернатив для тих, хто бажає подорожувати або іммігрувати до ЄС, зміцнення системи одержання притулку та можливостей міжнародного захисту в країнах-партнерах та посилення впливу міграції на розвиток. Передбачено, що в ході таких діалогів партнери можуть прийняти рішення про започаткування особливого «Партнерства з питань мобільності». Таке партнерство вже засновано між ЄС та Марокко (липень 2013 р.). Ведуться переговори також і з урядом Тунісу, проте туніська сторона відкинула пропозицію Італії про розміщення італійських поліцейських у туніських портах та прибережних населених пунктах з метою запобігання перевезенню до Італії нелегальних мігрантів, які після прибуття до Італії намагаються набути статусу біженців.

«Партнерство з питань мобільності» передбачає взаємне зобов'язання укладати угоди про спрощення процедури отримання віз та угоди про реадмісію. Ця форма відносин може передбачати розробку схем організації легальної трудової та циркулярної міграції, заходи з полегшення одержання права на притулок, що передбачає розробку відповідної законодавчої бази та визначення підстав для одержання політичного притулку, забезпечення взаємозв'язку між міграцією та розвитком через полегшення процедури грошових переказів, заходи, що запобігають «втечі мозків», а також сприяння дотриманню фундаментальних прав громадян третіх країн у країні-партнері. З іншого боку, Європейська Комісія вимагає від середземноморських країн-партнерів безумовної згоди на співпрацю з Фронтекс, включаючи сприяння здійсненню спільних розвідувальних операцій у Середземному морі та іншим аспектам прикордонного контролю.

ЄС ініціював проект «Євро-Мед Міграція III» на термін 2012–2014 рр., мета котрого полягає в заохоченні до активізації співпраці країн південного вектору Європейської політики сусідства, а також налагодження співробітництва без-

посередньо між урядами самих країн Південного Середземномор'я в управлінні міграційними процесами. Конкретні локальні завдання цього проекту впливають із загальних стратегічних настанов ЄС, викладених у блоці документів з «Глобального підходу до міграції та мобільності» (2011 р.). Зокрема, з боку ЄС пропонується надання відповідних можливостей для налагодження каналів легальної міграції та сприяння «обміну працівниками», тіснішому взаємозв'язку між міграцією та розвитком в межах Ініціативи Європейської політики сусідства щодо південних країн-партнерів, спільні зусилля заради запобігання нелегальній міграції [12, с. 4].

Просуваючи ініціативи, що полягають у посиленні зв'язку між міграцією та розвитком, ЄС претендує на статус основного донора, який надає суттєву зовнішню допомогу в межах проектів, пов'язаних з упорядкування міграційних процесів. З 2004 по 2012 рр. ЄС виділив майже 1 млрд. євро на більш ніж 400 таких проектів. Велика частка проектів була орієнтована на поліпшення процесів управління міграцією в країнах-партнерах у навколишніх географічних регіонах. Цей напрям діяльності залишиться основним пріоритетом і в майбутньому. Використовуючи важелі економічної допомоги, Єврокомісія та Служба зовнішніх дій вимагають від країн, що розвиваються, виконання взятих на себе зобов'язань, включаючи дотримання поваги до прав мігрантів, активної ролі в управлінні міграційними процесами, приборкання незаконної кримінальної діяльності, включаючи торгівлю людьми.

На рівні зовнішньої політики Єврокомісія проголосила міграції пріоритетом «Порядку денного щодо змін» (The EU Agenda for Change), покликаною перенаправляти увагу керівних органів ЄС та урядів країн-членів на ті країни та сектори, які потребують найбільшої підтримки в контексті політики глобального розвитку [11; с. 19]. У 2013 р. Єврокомісія (далі – ЄК) сформулювала уточнені оцінки з приводу того, яким чином міграція та мобільність можуть сприяти інклюзивному (всеосяжному) та соціально-економічному розвитку. Мета цього послання ЄК безпосередньо стосувалася посилення глобального співробітництва, здатного зробити міграцію двигуном, або драйвером розвитку. ЄК бере активну участь у різних політичних «діалогових процесах» між ЄС та країнами-партнерами з питань міграції та надання притулку в регіоні. Зокрема це стосується «Рабатського процесу з питань міграції та розвитку», «Партнерства з питань міграції, обміну та зайнятості між ЄС і Африкою», «Діалогу з питань міграції ЄС-АКТ» (країнами Африки, Карибського басейну і Тихоокеанського регіону). Ці діалогові формати сприяють співпраці та обміну досвідом і знаннями між країнами походження, транзиту та

призначення в усіх сферах контролю за міграцією. Так, з 2001 по 2013 рр. ЄС реалізував 250 різних заходів, пов'язаних з міграцією та наданням притулку в країнах-партнерах на Близькому Сході та в Африці на суму понад 500 млн. євро [12, с. 11].

Суттєвим чинником небезпеки масових неконтрольованих міграцій керівні інституції ЄС вважають політичну нестабільність у країнах, що розвиваються, а також внутрішні та інтернаціоналізовані регіональні конфлікти. Біженці вважаються найбільш незахищеною верствою, яка суттєво потерпає під час гуманітарних криз. Вони здебільшого опиняються на території сусідніх країн, де «приймаюча спільнота» неспроможна впоратися з потоком біженців та забезпечити їх предметами першої необхідності.

Фінансування з боку ЄК призначено для надання біженцям помешкань, їжі, медичних послуг, чистої води та засобів гігієни – як під час вимушеного переміщення біженців, так і тоді, коли вони повертаються до своїх домівок. Окрім цього, допомога з боку Єврокомісії включає освітню та соціально-психологічну підтримку в таборах біженців, захист біженців (особливо жінок) від насилля, зловживання та експлуатації. При цьому слід враховувати, що за статистикою 75% біженців в усьому світі є жертвами довготривалих криз, що потребує поєднання зусиль міжнародних структур, які опікуються гуманітарними питаннями. Вважається, що системна допомога сприятиме поліпшенню спроможності біженців більше покладатися на власні сили як під час перебування у тимчасових таборах, так і в разі їх переселення до міських районів. З цією метою Європейська Комісія координує свої дії з організаціями, які допомагають мігрантам, біженцям та вимушеним переселенцям у третій країнах, включаючи Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, Міжнародну організацію міграцій, Організацію Червоного Хреста і Червоного півмісяця та неурядові організації. Європейська Комісія наголошує, що політика, спрямована на матеріальну підтримку жертв конфліктів, є більш витратною і менш ефективною, ніж сприяння заходам, спрямованим на якнайшвидше відновлення та розвиток. Такий підхід слугує підґрунтям для більш активного і масштабного використання інструментів спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, підготовки довгострокових рішень, пов'язаних із довгостроковим врегулюванням проблем біженців і вимушених переселенців у зонах конфліктів, включаючи припинення конфліктного протистояння та мирне врегулювання. Принциповий підхід ЄС полягає в скороченні кількості і масштабу криз, які спричиняють потоки біженців. Заворушення і громадянські війни в країнах Магрибу та сирійська криза спричинили появу 2 млн. біженців, які втекли до Йорданії, Лівану, Туреччини, Іраку, Єгипту та ін. країн Північ-

ної Африки. За оцінками Європейської Комісії кількість людей, які постраждали від криз і конфліктів у країнах Близького Сходу та Північної Африки, становить щонайменше 7 млн. осіб.

Попри низку проблем та ускладнень, пов'язаних з реалізацією Європейської політики сусідства на початку 2010-х рр., Європейська Комісія планує вдосконалити координацію з країнами-сусідами. У вересні 2014 р., після консультацій з країнами-партнерами, державами-членами ЄС та Європейським парламентом Європейська Комісія затвердила бюджет програм партнерства для країн-сусідів (Азербайджану, Алжиру, Вірменії, Білорусії, Йорданії, Лівану, Лівії, Марокко та Тунісу), а також програм, розрахованих на весь регіон Сусідства, в розмірі понад 5,5 млрд. євро [4]. Загалом в бюджеті ЄС 2014–2020 рр. на оновлений Європейський інструмент сусідства (ЄІС) припадає 15,4 млрд. євро, які призначаються для всіх 16 країн-партнерів, охоплених Європейською політикою сусідства (ЄПС). При цьому кошти для Єгипту та заходів з прикордонного співробітництва затверджуються окремо. Передбачено, що вибіркова процедура поширюватиметься й на Грузію, Молдову та Україну, виходячи зі специфічної ситуації, що виникла внаслідок підписання і ратифікації цими країнами угод про асоціацію з ЄС [54].

Отже, політика ЄС стосовно країн-сусідів вимагає від них посилення ефективності державного управління та обіцяє сприяння їх економічному розвитку. Поєднання цих інструментів має сприяти скороченню кількості потенційних мігрантів, яких незадовільні економічні реалії підштовхують до працевлаштування або пошуку притулку за кордоном.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борьба с контрабандой мигрантов – основная тема Конференции по транснациональной преступности // Центр новостей ООН. – 07.10.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=22445&Kw1=%D0%BC%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8>.
2. Гусаров В.И. Арабский мир в наступившем столетии: к «золотому миллиарду» или в «четвертый мир»? / В.И. Гусаров // Ближний Восток и современность. – Вып. 24 – М. : Институт Ближнего Востока, 2004. – С. 105–121.
3. Договір про функціонування Європейського Союзу. Консолідована версія в редакції Лісабонського договору // Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору). – К. : «К.І.С.», 2010. – С. 73–257.
4. ЕС устанавливает приоритеты сотрудничества со странами Восточного и Южного соседства на ближайшие годы // Восточное партнерство : Панель по миграции и убежищу. 8 сентября 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eapmigrationpanel.org/page49454.html>.
5. Муйжниекс призвал ЕС отменить визы для сирийских беженцев // Rus.DELFI.lv, 03.09.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rus.delfi.lv/news/daily/europe/mujzhnieks-prizval-es-otmenit-vizy-dlya-sirijskih-bezhencev.d?id=43613449>.
6. Путь в Европу: маршруты миграции по Средиземному морю // Би-Би-Си. – 16 октября 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/russian/international/2013/10/131015_mediterranean_migration_routes.
7. Таубе Ф. Eurosur: защита границ ЕС или беженцев? / Ф. Таубе, А. Варкентин // Deutsche Welle., 30.11.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dw.de/p/1AQkA>.
8. Таубе Ф. Eurosur - на страже границ Евросоюза / Ф.Таубе, О. Капустина // Deutsche Welle. 02.12.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dw.de/p/1ARaA>.
9. Хайдер А.Н. Водный и продовольственный кризисы в арабском мире / А.Н. Хайдер, Б.Н. Гашев // Ближний Восток и современность. – Вып. 21. – М. : Институт Ближнего Востока, 2004. – С. 57–69.
10. Cassarino J.-P. EU Migration Governance in the Mediterranean Region : the Promise of (a Balanced) Partnership? / J.-P. Cassarino, S. Lavenex // IEMed Mediterranean Yearbook. – Barcelona : IEMed, 2012. – P. 284–288.
11. Council conclusions Increasing the Impact of EU Development Policy: an Agenda for Change / Council of the European Union; 3166th Foreign Affairs Council meeting. – Brussels, 14 May 2012. – 5 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/130243.pdf.
12. EU action in the fields of migration and asylum / European Commission : MEMO/13/862. – Brussels, 9 October 2013. – P. 1–14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-862_en.htm.
13. Frontex Budget 2013. 04-11-2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.frontex.europa.eu/assets/About_Frontex/Governance_documents/Budget/Budget_2013.pdf.
14. Frontex Budget 2014 : REVENUE / Frontex. – 14-02-2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://frontex.europa.eu/assets/About_Frontex/Governance_documents/Budget/Budget_2014.pdf.
15. Frontex Programme of Work 2014 [Reg. No 1899/05/02.2014]. – 135 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.statewatch.org/news/2014/mar/eu-frontex-wp-2014.pdf>.
16. FRONTEX – the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union / EaP Panel on Migration and Asylum. – 24.11.2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eapmigrationpanel.org/page18253.html>.
17. Gil M.M. The EU's external relations : Africa / M.M. Gil. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/highlight.html?query=migration&url=http%3a%2f%2fwww.europarl.europa.eu%2faboutparliament%2fen%2fdisplayFtu.html%253Fftuid%253DFTU_6.6.5.html.

18. Global Employment Trends for Youth : 2011 update. – Geneva : International Labor Office Report. – October 2011. – 13 p.

19. Laporte G. Policies, principles and processes under the EU Agenda for Change / G. Laporte, F. Krätke; European Centre for Development Policy Management. 16.04.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecdpm.org/publications/policies-principles-processes-eu-agenda-change/>.

20. Monforte P. Europeanizing Contention. The Protest Against 'Fortress Europe' in France and Germany / P. Monforte. – New York, Oxford : Berghahn books, 2014. – 264 p.

21. Proposal for a Regulation of the European

Parliament and of the Council Establishing the European Border Surveillance System (EUROSUR) [COM (2011) 873 final]. – Brussels, 12.12.2011. – 43 p.

22. The exchange of statistical information in the field of asylum and migration. Commission staff working paper. [SEC (2001) 602 final]. – 9 April 2001. – SEC Document. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-mannheim.de/edz/pdf/sek/2001/sek-2001-0602-en.pdf>.

23. The Global Approach to Migration and Mobility / Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. [COM(2011) 743 final. SEC(2011) 1353 final]. – Brussels, 18.11.2011. – 25 p.